

גליון תשפג + ערש"ק פרשת חוקת

לקראת שבוע

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

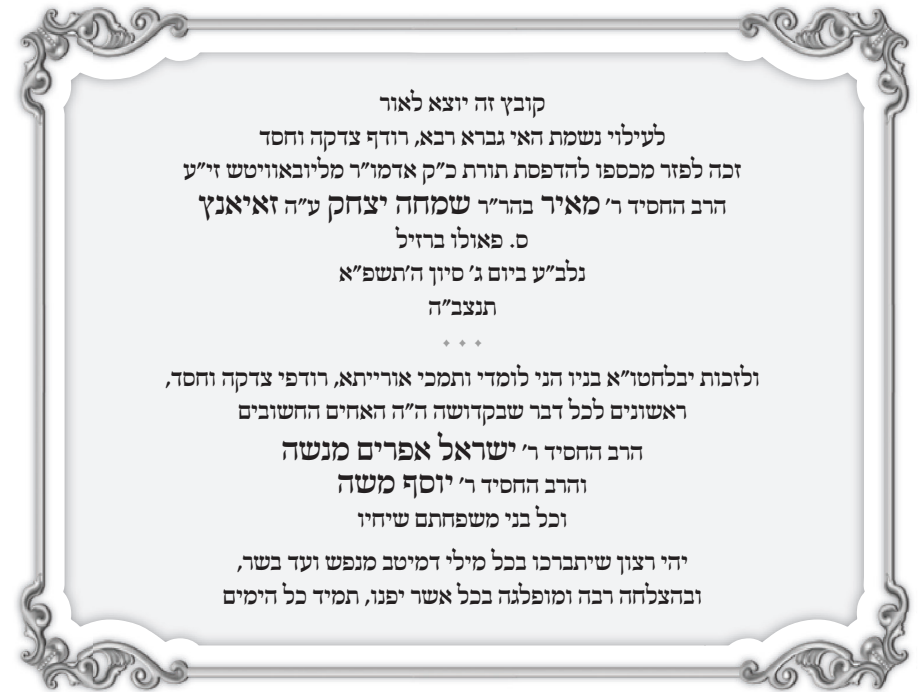
ביאור עומק קושיית "וכי נחש ממית"?

איך נהי' מ"שרף" – "נחש נחושת"?

סודו של נחש הנחושת

הגדרת דין המטפחת שעושין לס"ת

קובץ זה יוצא לאור
לעילוי נשמת האי גברא רבא, רודף צדקה וחסד
זכה לפזר מכספו להדפסת תורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע
הרב החסיד ר' מאיר בהר"ר שמחה יצחק ע"ה זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל
נלב"ע ביום ג' סיון ה'תשפ"א
תנצב"ה

* * *

ולזכות יבלחטו"א בניו הני לומדי ותמכי אוריינתא, רודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

לקראת שבת

לקבל דא, והשי"ת יאיר מוחם ולבם לעבדו ית' ולהאיר את מחשכי עולם באור תורה ועבודה עד כי יבא שילה".

^(אגרות קודש ח"ו עמ' מח-ט)

שהניגון יוחקק בכל העישר כחות

א', כ"א כסלו תרס"ג, ליובאוויטש, שעה עשירית לילה.

עתה ארשום שיחתו הקדושה של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [הרש"ב נ"ע] אשר הואיל לדבר תמול ערב באולם הגדול דישיבת תומכי תמימים, בעת הסעודה אשר ערכה הנהלת הישיבה לכבוד חג הגאולה [י"ט כסלו], במושב כל המשפיעים המשגיחים הראשי ישיבה המלמדים והמנהל, ובמעמד כל תלמידי הישיבה לכל מערכותי' ותלמידי החדרים, כולם יעמדו על הברכה.

בשעה חצי החמישית בקר, הואיל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לצוות לנגן את הניגון של הוד כ"ק רבינו הזקן בעל הארבע בבות ויאמר למנהל קבוצת המנגנים, התלמיד נתן נטע מפהאר, לגשת אליו.

"יש לנגן את הניגון של הרבי [=אדמו"ר הזקן בעל התניא], הידוע בשמו "ניגון בעל ארבע בבות".

"כל האומר דבר בשם אומרו כאלו בעל השמועה עומד לפניו", אמירה היא המשכה, כל האומר דבר בשם אומרו כאלו בעל השמועה עומד לפניו – ממשיכים את בעל השמועה ומתדבקים בבעל השמועה.

דביקות בבעל השמועה צריכה להיות בכחות הפנימיים של מדות ושכל, ובכחות המקיפים של רצון ועגן, אבל כל זה אפשרי רק באופן של סדר והדרגה דוקא, וסדר והדרגה אלו לבושי הנפש מחשבה דיבור ומעשה.

חסידים הראשונים אמרו שכאשר מספרים סיפור מהרבי – דבקים בכח המעשה של הרבי, כשחוזרים על דבר תורה מהרבי הרי שדבקים בכח הדיבור של הרבי, וכשמנגנים ניגון של הרבי אז דביקים בכח המחשבה של הרבי.

הניגון של הרבי בעל ד' בבות, הנו מכון כנגד ארבעה עולמות, אצילות בריאה יצירה עשי', כל בבא מד' הבבות שבניגון, היא מכוונת כנגד 'עולם' מארבעה עולמות אצילות בריאה יצירה עשיי"...

[לאחר מכן ניגנו את הניגון בבא אחר בבא, ונאמרו דברות קודש בביאור תוכן הבבות]

...וככלותו לדבר נושא תוכן הניגון בכללותו אמר להתלמיד המנגן נתן נטע מפהאר אשר ינגן עם קבוצת המנגנים את הניגון במתינות כל הג' בבות שתי פעמים ובבא הרביעית שלש פעמים, וינגנו את הניגון שלש פעמים בזה אחר זה, ובפעם השלישית יכפלו את הבבא הרביעית עשר פעמים בזה אחר זה, שיוחקק בכל העשר כחות.

^(תרגום מאגרות קודש ח"ב עמ' רי, רכ)

פתח דבר

בעזה"י ת.

לקראת שבת קודש פרשת חקת, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את קונטרס '**לקראת שבת'** (גליון תשפג), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט, במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנוכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,

מכון אור החסידות

תוכן ענינים

מקרא אני דודש.....**ב**

וכי נחש ממית – מה הקושיא?

ביאור הקושיא "וכי נחש ממית" שהיא על נשיכות הנחשים שהיו לאחר תפילת משה / "ויתפלל משה בעד העם" – לכאורה פשיטא שתפילתו היתה בעד העם? / ביאור פירוש רש"י בקשר לנחש הנחושת

^(ע"פ לקיט שיחות ח"י ג' ע' 73, חב"ה ע' 141 ואילך ובהערות)

פנינים עיונים וביאורים קצרים**ה**.
הריעת עוג בשליחותם של ישראל ^(ע"פ לקיט שיחות ח"ה עמ' 134 ואילך)

איך נחי"מ שרף? – "נחש נחושת"? ^(ע"פ לקיט שיחות ח"ג עמ' 71 ואילך)

יינה של תודה.....**ו**.
סודו של נחש הנחושת

כיצד כינה השי"ת את נחש הנחושת – "נחש" או "שרף"? / מהיכן נמשכת החיות של תחיית המתים? / כיצד גורמים בני ישראל להפוך את ה"נחש ממית" ל"נחש מחי"? / והאם יצר הרע יכול להתהפך לטוב וקדושה? – ביאור יסודי במהותו של נחש הנחושת ועבורת התשובה

^(ע"פ לקיט שיחות ח"ג עמ' 71 ואילך)

פנינים דרוש ואגדה**ט**
מנהיגי ישראל מניח טובתו על הצד ודואג לצאן מרעיתו ^(ע"פ לקיט שיחות ח"ב עמ' 331 ואילך)

כל יהודי הוא אוהב ישראל! ^(ע"פ שיחת כ' מנחם אב חשנ"א)

חידושי סוגיות**י**.
כסוגיא דהאוחז ס"ת ערום

יתלה הסברות שבש"ס בחקירה בג' דרכים בהגדרת מהות דין המטפחת שעושין לס"ת, אם הוא משום אחיות הס"ת, משום כבוד הספר עצמו או שהיא אחד מחלקי גוף הספר / עפ"ז יבאר פלוגתת ב' הפירושים בהא דנקבר ערום מאותה מצוה, ויתרץ קושיית התוס' על פירוש הי"מ דליכא שום רבותא

^(ע"פ לקיט שיחות חב"ג עמ' 141 ואילך)

תורת חיים**יד**.
יחס התלמידים להנהלה ולישיבה

דרכי החסידות.....**טו**
פעולה בעשרת כחות הנפש

מקרא אני הדרש

ביאורים בפשוטו של מקרא

הכבוד מורפס ליבות
לעלו נשמת
האשה החשובה מרת
רוחמה חי' פחמא ע"ה
בת יכלהמ"א ר' חוב
ביסטריצק
וליבות משפחה שדחי

הכבוד מורפס ליבות
הרה"ח משה ווננו
לאת שחיו ביטלמאן
לחיים מאושים בכל
בשמות וברעות

דרכי החסידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה' מכ"ק אדמו"ר
מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

פעולה בעשרת כחות הנפש

בכדי שלימוד התורה יהי' ביסוד מוסד בעבודה שבלב בלימוד החסידות צריכים למסור עשר כחות הנפש שהם מושפעים מעשר ספירות העליונות

כל תלמיד ותלמיד מוסר ונותן כל עשר כחות נפשו לתורה ועבודה

...בשמחת תורה תרנ"ט בשעת ההקפות, אשר הואיל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק [מוהרש"ב] זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע לקרא את שם הישיבה "תומכי תמימים" (כמסופר בהתמים חוברת א), בין אנ"ש שהיו נוכחים באותו מעמד הי' גם החסיד ר' יחיאל היילפערין אשר גר אז בהמושבה גולייפאליא (פלך יעקאטערינאסלאוו) ובשמעו את דברי קדש הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע על אדות מטרת הישיבה אשר תלמידיו יהיו (בעזה"י) בעלי מס"נ בעבודה בפועל, נתעורר בהתרגשות קדש ואחר יו"ט בא אלי ויאמר כי מתנדב הוא לנסוע בשליחות לטובת הישיבה.

בישיבת תומכי תמימים בליובאוויטש ובעיר זעמבין (פלך מינסק) היו אז לערך ארבעים בחורים. במכתבים שקבלתי אז מהערים שעבר בהם ר' יחיאל הנ"ל לטובת הישיבה כתבו לי אשר המשולח הי' מהלל ומשבח את הישיבה והי' אומר שישנם כארבע מאות תלמידים, כתבתי אז לר' יחיאל מדוע הוא מגזם פי עשר מאשר הוא באמת, והשיב לי שאינו מגזם כלל, כי אין הוא אומר שישנם ארבע מאות בחורים כי אם ארבע מאות תלמידים, להיות כי כל תלמיד ותלמיד מוסר ונותן כל עשר כחות נפשו לתורה ועבודה א"כ ה"ה ארבע מאות תלמידים.

בהרצאתי אז (בתור מנהל פועל) להוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק מעניני מהלכי הישיבה הרצאתי בין שאר הדברים את תכן מכתבי לר' יחיאל המשולח בענין האמור ואת תשובתו אלי ויואל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לרשום על הרצאתי בעצם כתב יד קדשו:

"כן הדבר, בכדי שלימוד התורה יהי' ביסוד מוסד בעבודה שבלב בלימוד החסידות צריכים למסור עשר כחות הנפש שהם מושפעים מעשר ספירות העליונות כמ"ש רבינו הגדול נ"ע דדא

וכי נחש ממית — מה הקושיא?

ביאור הקושיא "וכי נחש ממית" שהיא על נשיכות הנחשים שהיו לאחר תפילת משה / ויתפלל משה בעד העם" – לכאורה פשיטא שתפילתו היתה בעד העם? / ביאור פירוש רש"י בקשר לנחש הנחושת

א. בפרשתנו (פ' חוקת) מסופר אודות זה שקצרה נפשם של בני ישראל בדרך, והם דיברו כנגד הקב"ה ומשה – "למה העליתנו ממצרים למות במדבר, כי אין לחם ואין מים, ונפשנו קצה בלחם הקלוקל" (כא, ה); ואז נענשו בנחשים שרפים – "וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים, וינשכו את העם, וימת עם רב מישראל" (כא, ו).

ולאחר מכן מספר הכתוב על התיקון לחטא זה – "ויבוא העם אל משה ויאמרו חטאנו, כי דיברנו בה' ובך, התפלל אל ה' ויסר מעלינו את הנחש, ויתפלל משה בעד העם. ויאמר ה' אל משה, עשה לך שרף ושים אתו על נס, והיה כל הנשוך וראה אתו וחי. ויעש משה נחש נחשת, וישמהו על הנס, והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחי" (כא, ז-ט).

ובפירוש רש"י העתיק התיבות "והיה אם נשך הנחש את איש והביט וגו'", ופירש: "שלא היה ממחר נשך הנחש להתרפאות אלא אם כן מביט בו בכוונה. ואמרו רבותינו: וכי נחש ממית או נחש מחיה? אלא, בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים – היו מתרפאים, ואם לאו – היו נימוקים".

ויש לדקדק בדבריו:

השאלה "וכי נחש מחיה" – מובנת היא; אולם מה פשר השאלה "וכי נחש ממית"? ! הרי מפורש לפני כן שהקב"ה שלח במיוחד את הנחש (בתור עונש), "וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים", ואיזו קושיא יש בזה? !

יחס התלמידים להנהלה ולישיבה

ציאות גם כשאנינו מבין

במענה למכתבך . . בו אתה כותב אודות הקשיים בישיבת... ומה שהנהלה הורתה לך ולא רצית לציית.

מובן שאין זה נכון לעשות כן, וכפי שמבואר פעמים רבות בתורתנו תורת חיים, שתלמיד ישיבה, ובפרט ישיבה חסידית, צריך לציית לראש הישיבה ולהנהלה, גם אם נראה לו אחרת, והוא לגמרי לא מבין את הציווי שלהם,

וזה אינו פלא, כי היצר הרע לא יבוא ליהודי לומר לו מיד בהתחלה, עשה היפך השולחן ערוך, שהרי לא ישמע לו, אבל כאשר הוא אומר שהתלמיד מבין יותר מאשר ראש הישיבה, הוא יכול בדרך זו לפתות את התלמיד שישמע לו, למלך זקן וכסיל.

תקוטי שמיותר להאריך בזה, וכאשר תקבל את המכתב, תשנה את עמדתך, ותקבל על עצמך לציית לכל הוראות ההנהלה, והעיקר ללמוד בהתמדה ושקידה על-פי סדרי הישיבה והכתה שיסדרו לך, וכאמור ע"י לימוד בהתמדה ושקידה תתעלה מכתה לכתה, כהבטחת חכמינו ז"ל, יגעת ומצאת.

ודאי אתה שומר את שלשת השיעורים של חומש תהלים ותניא הידועים.

בברכה לבשורות טובות בכל האמור.

...כמובן, אתה רשאי להראות את המכתב הזה להנהלת הישיבה, ואין צורך במכתב נפרד אליהם.

(תרגום מאגרות קודש חכ"ב עמ' ק-קו - אגרות קודש המתורגמות ח"ו עמ' 182)

אל ישלה נפשו באמתלאות

...מכאן ולהבא יראה את המצב כמו שהוא

לאמיתתו, ואשר שמירת סדרי הישיבה, שמירת הזמן, המשמעת, קבלת עול וכו' אין בזה עשיית טובה מצדו למי שהוא, אלא שכל זה טובתו האמיתית הן ברוחניות והן בגשמיות בטוב הנראה והנגלה.

ואל ישלה נפשו באמתלאות - שע"פ שכלו שהוא שכל נעלה, יכול לסדר זמנו באופן יותר טוב, ודלא כסדרי הישיבה, ולפי גודל המעלות שלו אין נצרך לקבלת עולו של אחר ולמשמעת בהנוגע לאחר, כי לא אליו הכוונה, ואינו צריך לזה ("ווארום ניט עם מיינט מען, און ער דארף דאס ניט").

כי אין זה אלא עצת היצר, ומהתחבולות וערמומיות שלו להביא מפריקת עול המשגיח הר"מ והר"י - לפריקת עול גרועה עוד יותר, וכמבואר הדרגות בזה בספר דרך חיים, עיין שם.

(אגרות קודש חיד"ק עמ' ריו)

כל אחד צריך לתרום את חלקו

...הייתי בטוח שאתה ובני הישיבה בכלל מסתכלים על הישיבה כפי שצריך לראות ולהביט על הישיבה, שאין זה שבאים ולומדים בישיבה כאורחים, וכשמסיימים ללמוד זמן מסוים נפרדים מ"בעל הבית" והולכים, אלא יבינו היטב, שישיבה אינה נבנית רק ע"י ראשי ישיבות ומשפיעים, אלא ע"י הבחורים התלמידים.

במילא יביטו על זה כעל בנין רוחני, שכל אחד צריך לתרום את חלקו. ולא לעשות זאת כענין של דרך אגב, ובזמן הפנוי אין לו כל עסק עם הישיבה, אלא אדרבה; יש לעשות במסירה ונתינה כפי שאדם עוסק בענין אישי ובונה בנין פרטי שלו.

(תרגום מאגרות קודש חיד"ק עמ' שא)

לקראת שבת

ה

לאיך גיסא: אם אכן קשה קושיא זו - "וכי נחש ממית" - היה רש"י צריך להקשותה כבר לפני כן, בפסוק המדבר על העונש של "וישלה ה' בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישאל", ולמה הוא שואל אותה רק לאחר מכן, כאשר הכתוב מדבר על התיקון ("והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחושת וחי")?

ב. והביאור בזה:

לפני כן רש"י אינו מקשה "וכי נחש ממית", משום שאכן כאשר ישראל היו במצב של חטא מוכן היטב מה ש"וישלה ה' בעם את הנחשים השרפים", בתור עונש על חטאם. וכפי שרש"י עצמו מפרש שם על אתר: "יבוא נחש שלקה על הוצאת דיבה, ויפרע ממוציאי דיבה. יבוא נחש שכל המינין נטעמין לו טעם אחד, ויפרע מכפויי טובה, שדבר אחד משתנה להם לכמה טעמים";

השאלה מתעוררת דוקא כאן, בפסוק "והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נחש הנחושת וחי":

הכתוב מספר לפני כן שהעם בא למשה וביקשו מחילה, ומשה התפלל עליהם - ומובן איפוא שהפסיק העונש המיוחד של גירוי הנחשים; ובכל זאת, מובן מתוך הכתוב שעדיין היה מקרה שהנחש נשך - "והיה אם נשך הנחש את איש" - כלומר: גם לאחר בקשת המחילה וכו' עדיין היו מקרים בודדים של נשיכת נחש.

לכן דוקא כאן מתעוררת הקושיא - "וכי נחש ממית"? האם נחש יוכל להמית בלי רצון הקב"ה?

ועל זה בא התירוץ: "אלא בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאים, ואם לאו היו נמוקים", והיינו:

נשיכת הנחש המיתה רק בהעדר הסתכלות כלפי מעלה וכו'. ולכן, אף שביקשו מחילה ונמחל להם חטאם, עדיין קרה מקרה ש"נשך הנחש את איש", כי נוסף על בקשת מחילה בעון זה בפרט, צריכה היתה להיות הסתכלות כלפי מעלה ו"משעבדים את לבם לאביהם שבשמים" בכ"פ.

[ויהי להטעים זה על פי המבואר באגרת התשובה (פרק א. וראה גם רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד), שכאשר אדם חוזר בתשובה על חטא פרטי - הרי שהתשובה צריכה להיות באופן שהוא מקבל על עצמו מחדש את עול מלכותו של הקב"ה בכ"פ, "שיגמור בלבו בלב שלם לבל ישוב עוד לכסלה למרוד במלכותו יתברך, ולא יעבור עוד מצות המלך ח"ו הן במצות עשה הן במצות לא תעשה".]

והיינו, שאינו מספיק שחוזר בתשובה ומקבל על עצמו שלא יחטא בחטא פרטי זה, אלא צריך לקבל מחדש את עול מלכותו של הקב"ה בכ"פ, שלא יעבור עוד מצות המלך בכל הפרטים. (ועוד יש להאריך בזה, ואכ"מ).

ג. ובזה יש ליישב את לשון הכתוב: "ויתפלל משה בעד העם" – ולכאורה, התיבות "בעד העם" מיותרות, שהרי מפורש בכתוב שהתפילה באה בהמשך לבקשת העם "התפלל אל ה' ויסר מעלינו את הנחש"!

ואם כן, היה הכתוב צריך לומר "ויתפלל משה" ותו לא; וכמו שמצינו בסיפור על אברהם ואבימלך (פ' וירא כ, ט ואילך), שלאחר שהקב"ה התגלה לאבימלך בחלום והזהירו וכו', הרי שאבימלך קרא לאברהם ופייס אותו, ואז מספר הכתוב "ויתפלל אברהם אל האלקים וירפא אלקים את אבימלך וגו'" – ושם לא נאמר "ויתפלל אברהם בעד אבימלך", כי מובן מעצמו מתוך המשך הענין שאברהם התפלל בקשר לבקשת אבימלך ממנו; למה איפוא כאן נאמר "ויתפלל משה בעד העם"?

אלא הדיוק כאן הוא, שמשם ביקש מהקב"ה לא רק על הפסקת העונש הפרטי של הנחשים, אלא שיתתקן המצב הכללי של העם. וזהו הדיוק "בעד העם" – משה התפלל לא רק בקשר לבקשה הפרטית עתה ("התפלל אל ה' ויסר מעלינו את הנחש"), אלא בכללות בעד המצב הרוחני של העם.

ועל זה ממשיך הפסוק, שתשובת הקב"ה היתה – "עשה לך שרף", לא רק בתור רפואה פרטית לנשיכת הנחשים, אלא בתור תיקון כללי, לפעול שיהיו "ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים", שהם לא יעשו תשובה רק בנוגע לחטא הפרטי אלא שיהיה שעבוד כללי לקב"ה וקבלת עול מלכות שמים מחדש.

וזהו הטעם שהרפואה לא באה מיד (וכמו בסיפור אברהם ואבימלך הנ"ל), אלא על ידי שמשם עשה נחש נחושת ושם אותו על נס וכו', כי הכוונה כאן לא היתה רק לבטל את העונש, אלא להביא את ישראל לידי תשובה כללית – "משעבדין את לבם לאביהם שבשמים".

ענין שיש לו מצד עצמו, ומפשיטים ממנו לבושיו), ואילו להמסקנא, ד"ערום בלא אותה מצוה", הרי הכוונה היא לחדש דיש חסרון בקיום המצוה שלו (והוא ערום מהמצוה עצמה), ולא שצריך להענישו ולהסירה ממנו. וזה אינו מתיישב, דמפשטות לשון הגמרא משמע שלכל ג' הדעות הגדר של "נקבר ערום" הוא שווה – שזהו עונש, שמפקיעים ממנו דבר שיש לו ולא שמשיעים לנו איזה דבר מעולם לא הי' בידו [וקושיית התוס' "מאי רבותא כו" רק לטעמך דהי"מ הקשה כן]; ולהכי מפרש הריב"א ש"נקבר ערום בלא אותה מצוה" היינו "בלא אותה מצוה שעשה באותה שעה, שאם אחז ס"ת ערום וקרא בו אין לו שכר מן הקריאה כו" – היינו שהוא לענין מצוה נוספת שעשה אז, מצות הקריאה, דבאמת קיים מצות הקריאה, אלא שמענישים אותו ונוטלים ממנו את ה"שכר מן הקריאה".

ובעומק יותר יש לומר בביאור ב' הסברות, שהי"מ והריב"א מחולקים גם בעצם גדר מטפחת (אליבא דאביי דהוי חלק מגוף הס"ת, שלכן שולל הסברות ושוב כשאוחז ס"ת ערום חסר בשלימות הקריאה בתורה (אע"פ שבמעשה האדם, הרי האחיזה והקריאה הן ב' פעולות נפרדות זמ"ז).

הקודמות שבש"ס), עד כמה הוי חלק מגוף הס"ת. לדעת הי"מ, המטפחת הוא ענין וחלק רק מגוף מציאות הס"ת, ולהכי קשור הדבר רק למצות האחיזה שאוחז גוף הספר; אבל אי"ז שייך למצוות האדם הקשורות עם התוכן והמטרה של מציאות הס"ת וכתבתה ("ולמדה גו' שימה בפיהם", קריאה בתורה וכיו"ב). ולהכי אי אפשר לפרש ש"ערום בלא אותה מצוה" היינו מצות הקריאה שעושה באותה שעה, דהלא הקריאה בתורה אינה שייכת למטפחת הספר, ולכן אין האיסור של אחיזת ס"ת בלי מטפחת פוגם כלל במצות הקריאה (וכעין לשון הירושלמי שבת פ"ג ה"ג, בהחילוק בין קורע בשבת שיצא ידי קריעה למצה גזולה שאינו יוצא בה ידי חובתו בפסח, "תמן גופא עבירה ברם הכא הוא עבר עבירה", היינו דזה ש"הוא עבר עבירה" בשעת העשי', אינו נוגע למצות הקריעה. ועיין). אמנם לדעת הריב"א, המטפחת יש לה שייכות לכללות ענין הס"ת, שכל פרטי הס"ת קשורים זה בזה. ושוב כשאוחז ס"ת ערום חסר בשלימות הקריאה בתורה (אע"פ שבמעשה האדם, הרי האחיזה והקריאה הן ב' פעולות נפרדות זמ"ז).

איך נהי' מ"שרף" – "נחש נחושת"?

ויעש משה נחש נחושת

לא נאמר לו לעשותו של נחושת אלא אמר משה, דקב"ה קראו נחש ואני אעשנו של נחושת לשון נופל על לשון (כא, ט. רש"י)

הקשו המפרשים (ראה רמב"ן כאן ונו"כ רש"י), איך כותב רש"י "הקב"ה קוראו נחש", הרי בקרא מפורש שהקב"ה אמר "עשה לך שרף" ולא הזכיר "נחש"?

ויש לבאר בפשטות:

לעיל (כא, ו) כתב רש"י שפירוש "הנחשים השרפים" הוא "ששורפים את האדם בארס שיניהם", ולפי זה יוצא, ש"שרף" אינו שם ל"נחש" אלא לפעולת השריפה. וא"כ, על כרחך יש לומר ש"עשה לך שרף" הוא מקרא קצר, ובאמת הקב"ה אמר למשה "עשה לך נחש שרף", דבאם לא כן, מאין הי' משה יודע לעשות נחש דווקא?

אלא שלפי זה יוקשה לאידך גיסא, באם "עשה לך שרף" הוא מקרא קצר, הרי יתכן שהקב"ה ציווה בפירוש לעשותו של "נחושת", ומהיכן הראי' ש"לא נאמר לו לעשותו של נחושת"?

אלא, שלפני זה (ברש"י הקודם) כתב רש"י שהטעם לעשיית הנחש הי' כדי שיסתכלו ישראל כלפי מעלה, ואז ישעבדו את לבם לאביהם שבשמים, ובזכות זה יתרפאו. והרי פשוט שלמטרה זו אין שום נפק"מ אם הנחש הי' נעשה מ"נחושת" או מחומר אחר! ובמילא אין לומר שהקב"ה ציווה את משה לעשותו של נחושת דוקא, אלא משה עשה כן על דעת עצמו, וכדברי רש"י שעשה כן כי "לשון נופל על לשון".

הריגת עוג בשליחותם של ישראל

ויכו אותו

משה הרגו כדאיתא בברכות בהרואה עקר טורא בת תלחא פרסי וכי (כא, לה. רש"י)

לכאורה לשון רש"י תמוה, דאם כוונתו להוכיח ש"משה הרגו" ממה "דאיתא בברכות" הו"ל להביא את לשון הגמ' (נד, ב) שם "ומחיי' בקרסולי' וקטלי'", שמזה רואים שמשה הוא זה שהרגו, אך בתיבות "עקר טורא בת תלתא פרסי" אין ראי' כלל לזה?

ויש לומר הביאור בזה:

כוונת רש"י בהבאת תיבות אלו היא לתרץ מדוע נאמר "ויכו אותו" לשון רבים, אם "משה הרגו"?

ולכאורה הי' אפשר לתרץ על פי מה שפירש רש"י לעיל בפרשתנו על הכתוב "וישלח ישראל מלאכים" (כא, כא) שתלה הכתוב דבר זה בישראל אף שמשה עשה את זה, כי "משה הוא ישראל וישראל הם משה", ועד"ז י"ל בנדו"ד, שלמרות ש"משה הרגו" מ"מ נאמר בכתוב "ויכו אותו", כי "ישראל הם משה".

אך פשוט שאין לפרש כן, שהרי תליית מעשה משה בישראל הוא רק כאשר מעשה משה הוא בשליחותם של ישראל, שאזי נחשב מעשה משה כמעשה שעשו כל ישראל, אך בנדו"ד לכאורה הריגת עוג לא היתה בשליחותם של ישראל, וא"כ מדוע יתלה הכתוב מעשה משה בישראל?

וזהו שמתרץ רש"י שבגמ' כתוב ש"עקר טורא בר תלתא פרסי", ונמצא, שרצה עוג להשמיד את כל ישראל כולם, שלכן לקח הר בגודל כל השטח בו היו ישראל מצויים באותה שעה. וא"כ היו כל ישראל מחוייבים להרגו מדין "הבא להרגן השכם להרגו". וע"כ שפיר תלה הכתוב מעשה משה בכל ישראל כולם, כי מעשה משה הי' גם בשליחותם של כל ישראל.

את השבת יצא ידי קריעה. היינו דגם כאשר ע"י מצוה זו נעשה דבר בלתי הגון בדין אחר בתורה – מ"מ כיון שאינו חסרון בגוף מצוה זו של קריעה, הרי קיים הקריעה ויצא ידי חובתה. וע"פ סברא זו י"ל גם בנדו"ד, דאילו נימא שהמטפחת היא דין נפרד מעצם החפצא דס"ת, היינו שאין חסר בקדושת עצם החפצא כשאין לו מטפחת, שוב י"ל דגם באחיות ס"ת ערום, שעשה דבר בלתי רצוי והחסיר את המטפחת שהיא דין וחיוב בתורה (משום כבוד וכו'), מיהא אינו מפסיד עי"ז את גוף מצות האחיות של הס"ת, שהרי אחז כאן ס"ת השלם בקדושתו. ומעתה מחזור דזוהי גוף הרבנות בסברת אב"י לדעת הי"מ בתוס', דקא משמע לן שמטפחת היא חלק מגוף הס"ת (ולכן שולל ה"מדה כנגד מדה" המבואר לפנ"ז), ושוב מתחדש דבנדו"ד אינו מקיים את מצות אחיות כשאוחז בלא מטפחת, ושאינו מהקורע ומחלל את השבת, כיון שכאן המטפחת אינה דבר נפרד מגוף הס"ת אלא היא חלק מהס"ת, וכשאוחז את הס"ת ערום בלי מטפחת חסר בהס"ת עצמה, וממילא נחסר במצות אחיות ס"ת.

אלא שהתוס' אינם מפרשים כפירוש זה בביאור תירוצא דאב"י (אף שגם לדידהו י"ל דשלילת הסברות הקודמות ע"י אב"י היא מטעם הנ"ל, שהמטפחת היא מגוף קדושת הספר). כי לפירוש זה נמצא דלתירוצו של אב"י נשתנה הפירוש בהא דנקבר ערום. דהנה, לפי ב' האופנים הראשונים הכוונה ב"נקבר ערום" היא להשמיענו במה נענש עי"ז (פירוש שיש כאן פעולה של עונש שנוטלים ממנו איזה

דבריו חז"ל לבושים לאדם, דיעוי"י בש"ס סוף חגיגה דתלמידי חכמים המלאים בתורה "גופן אש" אבל בעלי מצוות הוו כמו מצופים בזהב [וראה תדבא"ר פכ"ז: "כי תראה ערום וכסיתו, כיצד כו' ורזהו במצות לפי שאין לך ערום בישראל אלא מי שאין בו תורה ומצות"], אמנם לבושים אלו הלא אין גדרם רק זה כדבר צדדי כלפי אחר, אלא זה כלבוש הקשור במהותו עם הדבר המתלבש בו. דענין התורה שבאדם (שהיא "גופו" של האדם הלומד) הוא לימוד ההלכות של המצוות, והמצוות הן "לבושים" ומשמשים לתורה, שעל ידן באים לידי פועל הלכות התורה.

ומעתה נוכל לבוא אל החידוש בביאור דעת תירוצא אחרינא דמסקנא, דאמר אב"י נקבר ערום בלא אותה מצוה, דיש לומר שהוא לפי שמסקנתו כאופן השלישי דלעיל, שהמטפחת אינה ענין בפני עצמו שנכרך אל הס"ת כדי להוסיף לו כבוד, אלא היא נעשית מעין הדברים שהם חלק מהס"ת גופא ממש. ולהכי אין לומר שהעונש הוא שמאבדים ממנו מצוות סתם, שהרי המצוות (שהן ציפוי ולבוש, כנ"ל) הן ענין נפרד שאינו גוף התורה והאדם הלומדה; אלא ערום בלא אותה מצוה, ערום ממצוה זה גופא. והטעם שאין לו מצוה זו גופא הוא רק משום דסבירא לן דהמטפחת הוי חלק מגוף הס"ת וקדושתו, אבל אילו סברין דאינו חלק מהס"ת ממש – שפיר הי' מקום לסבור דאף שאחזה שלא כהוגן, בלא מטפחתה, מ"מ לא ייקבר בלא אותה מצוה גופא דאחיה.

ויבואר ע"פ מה דקיי"ל בשבת קה: דהקורע על מתו בשבת אע"פ שמחלל

סודו של נחש הנחושת

כיצד כינה חשי"ת את נחש הנחושת – "נחש" או "שרף"? / מהיכן נמשכת החיות של תחיית המתים? / כיצד גורמים בני ישראל להפוך את ה"נחש ממית" ל"נחש מחי"? / והאם יצר הרע יכול להתהפך לטוב וקדושה? – ביאור יסודי במהותו של נחש הנחושת ועבודת התשובה

לאחר שנענשו בני ישראל על ידי "הנחשים השרפים", ושבו בתשובה, והתפלל משה בעדם, ציווה הקב"ה את משה: "עשה לך שרף ושים אותו על נס, והי' כל הנשוח וראה אותו וחיי".

הקב"ה לא ציווה למשה ממה ייעשה הנחש, ומשה בחר לעשותו "נחש נחושת" (פרשתנו כא, ט), באומרו: "הקדוש ברוך הוא קוראו נחש, ואני אעשנו של נחושת, לשון נופל על לשון" (רש"י שם).

יש לתמוה:

בדברי ה' למשה נאמר "עשה לך שרף" ולא "עשה לך נחש", והיכן מצינו שקראו חשי"ת "נחש", ועד שמשום זה ראה משה לעשותו של נחושת דווקא, שיהא "לשון נופל על לשון"? ומוכרחים לומר, שאכן בציווי ה' למשה נאמר לשון "נחש" נוסף על הכינוי "שרף", אלא שלא נתפרש הדבר בכתוב, כי כן דרך הכתובים שפעמים שאינם מפרטים את ציווי ה' במלואו. אלא שעדיין צריך הדבר לביאור, מדוע אכן לא פירש הכתוב לשון "נחש".

יש לבאר בדרך הפנימיות את מהותו של נחש הנחושת ותועלתו לרפואת הנשכים, שהוא עניין יסודי ומהותי בעבודת התשובה, ואזי יתברר מדוע נמנע הכתוב מלהזכיר את לשון "נחש" שנאמר בציווי הקב"ה.

תחיית המתים על ידי נחש הנחושת

נחש הנחושת לא הי' מרפא בכוח עצמו ח"ו. הנחשים הכישו את החוטאים, וכאשר הנשוח הי' מביט בנחש הנחושת בכוונה של תשובה וקבלת עול מלכות שמים, הי' מתרפא, מכיוון ששב בתשובה. וכפי שמביא רש"י (שם, ח) בפירושו את דברי חז"ל ש"לא הי' ממחר נשוח

לקראת שבת

ערום בלא מטפחת סביב ס"ת הרי דאינו מקפיד רק על מה שדרך להיות על ס"ת כו"ל]. ועוד בה שלישי' לומר צד נוסף בזה, דענין המטפחת שייך להחפצא ממש, היינו לא רק לכבוד הס"ת (שהוא דין נוסף על עצם החפצא וקדושתו, שלאחר שישנו חפצא קדוש זה – נדרש שיהי' מכובד), אלא הוי דבר המסתעף גם מעצם הס"ת וקדושתה, דבדומה לזה שלהשלמת החפץ וקדושתו צריך שיהיו בו גליוני הספר כן צריך שתהי' בו מטפחת [ועיין בלשון הלבוש או"ח שם גבי המטפחת: ומשום קדושת ס"ת צריכים לזהר בה מאד כו' ע"כ], היינו שהמטפחת נעשית כמו חלק מהספר עצמו ומעין גליון הספר.

וי"ל דהן הן ג' הסברות שבש"ס. דלדעת הקס"ד הראשונה, שנקבר ערום היינו כפשוטו בלי לבושים, סברין שהמטפחת היא דבר צדדי בלבד, שהוא לבוש להס"ת; ולכן עונשו של האוחז ס"ת ערום הוא, שנוטלים מהאדם את מלבושיו בלבד, היינו לבושים סתם שהם דבר שאינו חלק מגופו ועצמו, ואינם נצרכים לאדם כלפי עצמו (שהוא ה"חפצא" דגן – שהשווה לספר תורה), אלא משמשים בעיקרם כלפי גברי אחרוני זולתו, שלא יתגנה לעין הבריות ויהא צנוע ומכובד [ויעיין בשבת קיג. דר' יוחנן מארי דשמעתתא דגן קרי למאני' מכבודתי]. אמנם סברת הדעה השני' בש"ס היא שדין המטפחת שייך גם לכבוד החפצא דס"ת גופא. ולכן עונשו של האוחז ס"ת ערום צ"ל מדה כנגד מדה בהסרת דבר שהוא מכבודו ומעלתו של האדם גם בינו לבין עצמו, ולהכי ס"ל שנקבר ערום בלי מצוות, כי המצוות נקראו

ולפום ריהטא נראה לבאר דהקס"ד מתחילה דערום ממש קאמר, הוא לפי שיסוד כל מהלך הש"ס כאן מעיקרא הוא שכל האוחז ס"ת ערום נקבר ערום אינו עונש סגולי סתם, אלא הוא מסוכב ותוצאה ממעשה האחיזה, מדה כנגד מדה. דהנה, האדם הושווה לס"ת, כדאיתא בשבת קה: "העומד על המת בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע הא למה זה דומה לספר תורה שנשרפה". ולהכי האוחז ס"ת ערום בלא מטפחתו, אף הוא נענש כנגד זה שיקבר ערום בלא מלבושיו. ומעתה יש לברר סברת המסקנא לשלול הדבר ולומר דה"מדה כנגד מדה" הוא באופן אחר דוקא.

ויובן ע"פ חקירה יסודית בגדר דינה של מטפחת זו שיש על ספר תורה, ועד כמה שייכת לקדושת גוף הספר. דצד אחד בדבר י"ל דהמטפחת אינה שייכת לחפצא דגוף הספר תורה עצמו, וכל גדרה הוא רק דבר הנצרך לפעולת האחיזה דהגברא [היינו שעד שבא לכאן צורך האחיזה – לא הי' הספר חסר כלום מצ"ע], דרק בכדי שהאדם יוכל לאחוז בס"ת אזי צריך לאפשר אחיזה באופן של כבוד ע"י מטפחת [וכן יל"פ לכאורה לפי פי' הב"ח או"ח סי' קמז, שכתב דאחיזה במטפחת הצריכה גם באחיזה בעמודי ס"ת, שצ"ל ע"י מטפחת, ומשמע שגם המטפחת סביב הס"ת כמזה שאינה חלק מן הספר ולא נצרכה אלא לאחיזה]. אבל אפ"ל לצד שני, דהמטפחת אינה רק כדי לאפשר האחיזה, אלא ענינה נוגע להחפצא דהספר ומוסיף בכבודו מצד עצמו – דספר עם מטפחת מכובד הוא [ועיין בט"ז שם, "ותו דפי' רש"י כו' ס"ת

בסוגיא דהאוחז ס"ת ערום

יתלה הסברות שבש"ס בחקירה בג' דרכים בהגדרת מהות דין המטפחת שעושים ל"ס"ת, אם הוא משום אחיות הס"ת, משום כבוד הספר עצמו או שהיא אחד מחלקי גוף הספר / עפ"י יבאר פלוגתת ב' הפירושים בהא דנקבר ערום מאותה מצוה, ויתרין קשיית התוס' על פירוש ה"מ דליכא שום רבותא

גרסינן בסוף מגילה: "אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן כל האוחז ספר תורה ערום נקבר ערום, ערום סלקא דעתך, אלא אימא ערום בלא מצות, בלא מצות סלקא דעתך, אלא אמר אב"י נקבר ערום בלא אותה מצוה" [והוא אחד מן המקומות בש"ס שדימו והשוו בין התורה לאדם – כנרמז בפרשתנו (יט, ד) "זאת התורה אדם"] וכתבו התוס' ד"ה בלא אותה מצוה, בביאור מסקנת הש"ס "ערום בלא אותה מצוה" – "יש מפרשים מצות אחיזה וקשה, מאי רבותא, פשיטא שאין לו שכר כיון שלא עשה המצוה כהוגן. לכך פירש ריב"א בלא אותה מצוה שעשה באותה שעה, שאם אחז ס"ת וקרא בו אין לו שכר מן הקריאה, וכן אחזו לגוללו או להגיהו, אבל אוחזו במטפחת אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד". ויל"ע טובא מהו מענה ה"ש מפרשים" על קושיא רבה זו, דמאי רבותא היא שכשעשה מצות אחיזה

שלא כהוגן – אין בידו מצות אחיזה גופא.

והנראה בזה בהקדים תחילה ביאור מהלך השקו"ט בש"ס כאן, דמתחילה קס"ד דהיינו ערום ממש, ואח"כ קס"ד דהיינו בלא מצוות כלל, ורק למסקנא אמרינן דהיינו בלא אותה מצוה. כי הנה, אף שהש"ס פריך בלשון תמיהה הנך סברות קמיות, עדיין בודאי יש לנו לומר דיש כאן איזה כוונה ושום סברא, ודבר שאין בו שום שכל וגדר לא יזכירו הש"ס [וכבר ביארנו במקום אחר יסוד מוצק, בראיות מן הש"ס והמפרשים, דגם סברות שנדחו לגמרי בש"ס בהכרח לומר שיש בהם איזה סברא תורנית. ואדרבה, הש"ס מביא סברות ושוללם כדי לחדש עי"ז מהי ההבנה שצריך לשלול ומהי ההבנה הנכונה, ונמצא שהבנת סברות הקס"ד מסייעות להבין היטב חידוש המסקנא (עיי' בכל זה בלקוטי שיחות חט"ו ע' 94 וחי"ח ע' 240, ושם נתבאר)].

הנחש להתרפאות, אלא אם כן מביט בו בכוונה, ואמרו רבותינו וכי נחש ממית או מחי, אלא בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאים".

והנה, כאשר הכיש הנחש את החוטא, ה' עליו למות בדרך הטבע. וגם על פי פנימיות העניינים, עניין הנחש הוא שורש המיתה בעולם, שהלא על ידו נקנסה מיתה על אדם הראשון וזרעו בחטא עץ הדעת, ואפילו אותם ארבעה שלא ה' בהם שום חטא, מתו גם הם "בעטיו של נחש" (שבת נה, ב).

וכאשר הננשכים, שמצד עצמם היו בבחינת מיתה, הסתכלו בנחש הנחושת וחיו, הרי יש בזה תחיית המתים ממש!

תחיית המתים – ממי שחיים ומוות שווים לפניו

והנה, מבואר בסה"ק (ראה ספר המאמרים תש"א עמ' 48. ועוד) אשר עניינה של תחיית המתים הוא גבוה מאוד ונעלה:

חיי האדם נמשכים משורשם ומקורם בעולמות הרוחניים, בחינת "מקור החיים". וכאשר האדם מת, הרי החיות מסתלקת מגופו וחוזרת למקורה ושורשה. ומשנסתלקה החיות למקורה ושורשה, שוב אי אפשר לה להימשך עוד לאותו האדם, והאדם מת ואינו חוזר לחיות.

תחיית המתים מתרחשת כאשר ישנה המשכת החיות "מבחינת רחמים רבים דעצמות אור אין סוף", שהמשכה זו היא נעלית באין ערוך מבחינת מקור החיים שמשם נמשכת החיות בדרך כלל:

מצד גדרי הנבראים כפי שקבע השי"ת, הנה המת אינו יכול לחיות, ואין חיותו הרוחנית יכולה להימשך בו יותר משורשה ומקורה. אך לגבי הבורא ית"ש הנה "מוות וחיים שווים". מעוצם רוממותו וגדולתו הוא מרומם ונשגב מהמושגים של מוות וחיים, ולגביו אין סתירה והבדל בין מוות לחיים. ועל כן מצד הבורא ית"ש גם המת יכול לחיות. וזהו שורש עניין תחיית המתים, שאינו נמשך ממקור החיים הרגיל, אלא ממהות ועצמות השי"ת.

ועניין זה, שתחיית המתים באה מהבורא ית"ש שלפניו מוות וחיים שווים, התבטא בכך שרפואת הננשכים הייתה על ידי שהביטו בנחש הנחושת דווקא:

הנחש מסמל את עניין המיתה והעדר החיים, ולמרות זאת, דווקא על ידי ההבטה במקור המיתה – חזרו המתים לחיות. וזאת, משום שתחיית המתים נמשכת ממנו ית', שחיים ומיתה שווים לפניו, וכאשר עולה ברצונו ית' אזי "נחש הממת" יכול להפוך ל"נחש מחי".

הפיכת היצר הרע לטוב

רפואתם של המביטים בנחש הנחושת, הייתה קשורה עם מה שהיו "משעבדין את לבם לאביהם שבשמים". ויש לבאר היאך דווקא תשובה באופן זה של "משעבדין את לבם" היא הגורמת וממשיכה את החיים מעצמות אין סוף ב"ה:

היה מי שיעניק לישראל את ההשפעה שבאה בזכותם, פנה ראש ישראל להתעסק בעצמו בעניינים אלה, הגם שלא היה זה לפי ערכו.

כל יהודי הוא אוהב ישראל!

ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל
(כ, כט)

באבות דר' נתן (פי"ב מ"ג) מבואר הטעם לזה שבכו כל בית ישראל על מיתת אהרן, כי הוא הי' מטיל שלום בין בני ישראל, וכאשר הי' רואה שני בני אדם שעשו מריבה זה עם זה, הי' הולך לכל אחד בפני עצמו, ואומר לו שחבירו מתחרט ומצטער על המריבה, ועל ידי זה השכין שלום ביניהם.

ויש לבאר הנהגה זו, שוודאי לא היתה באופן של שקר ח"ו:

ידועים דברי הרמב"ם (ספ"ב דהל' גירושין) ש"מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש... בית דין... מכין אותו עד שיאמר רוצה אני... ולמה לא בטל גט זה שהרי הוא אנוס?... [כי] מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו... אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו".

והיינו, שכאשר "כופין אותו עד שאומר רוצה אני" אין זה שקר ח"ו, כי באמת זהו רצונו של מי שכפו אותו, "לעשות כל המצוות", וזה שלפעמים אין נראה כן, הוא כי "תקפו יצרו".

ואם כן הוא בכל מצוות התורה, על אחת כמה וכמה שכן הוא במצוות "ואהבת לרעך כמוך", שהוא "כלל גדול בתורה", שרצונו הפנימי של כל אחד מישראל הוא לקיים מצוה זו. ומה שלפעמים אין נראה כן, הוא כי "תקפו יצרו".

ועל פי זה, כאשר אמר אהרן הכהן לכל אחד, שחבירו אוהבו, אין זה שקר ח"ו, מאחר שפנימיות רצון כל אחד מישראל הוא לקיים את רצון הקב"ה. ורק שרצון זה היה מכוסה מצד אנוס יצר הרע, ועל ידי דברי אהרן גילה את פנימיות רצון כל אחד מישראל, לאהוב את כל אחד מישראל באשר הוא.

מנהיג ישראל מניח טובתו על הצד ודואג לצאן מרעיתו

אמרו חז"ל "שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל... וג' מתנות טובות ניתנו על דם... באר בזכות מרים, עמוד ענן בזכות אהרן, מן בזכות משה. מתנה מרים נסתלק הבאר" כנלמד מהאמור בפרשתנו (כ, א-ב) "ותמת שם מרים... ולא הי' מים לעדה", ומכל מקום "חזרה בזכות שניה" - משה ואהרן, וכאשר נסתלק גם אהרן ועמו ענני הכבוד - "חזרו שניהם - הבאר וענני הכבוד - בזכות משה" (תענית ט, א).

והנה, כל אחד מן ה"פרנסים טובים" שקיבלו ישראל מתנה בזכותו, יש לו קשר פנימי ורוחני עם המתנה שבאה בעטיו, שלכן באה "מתנה טובה" מסויימת דווקא בזכות "פרנס" ההוא דוקא:

משה הי' רועה את ישראל, שרועה עניינו לזון ולפרנס צאנו בפרטיות כל אחד כפי צרכיו, ולכן הגיע בזכותו ה"מן", שהיא ההשפעה הפנימית של התורה בכל איש ישראל כפי מדרגתו.

אהרן הייתה דרכו "אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" (אבות א, יב), שלא הי' מבטל מעשי היהודי כי אם על נשמתו האלוהית ואוהבו ללא כל חילוק בין גדול לקטן, ועל כן הגיעו בזכותו "ענני הכבוד" - כח המסירת נפש שהוא בכל ישראל בשווה.

ומרים היא פועה (סוטה יא, ב) שהתמסרה לגידול הקטנים במצרים, שרומם על אלו המצויים במדריגה נמוכה, ושמה מרים נקרא "על שם המרור" (ילקוט שמעוני רמז קסב) - לפי שהייתה בזמן קושי הגלות שאז המצב הרוחני הוא נמוך ונחות, ובזכותה ניתנה באר המים שרומזים על ירידת התורה למדריגות התחתונות ביותר (עין ביאור הדברים באורך במקור הדברים).

והנה, הגם שעבודתו של משה מצד עצמו היא השפעה פנימית לצאן מרעיתו, "מן", מכל מקום הנה לאחר שנסתלקו ענני הכבוד והבאר בהסתלקותם של מרים ואהרן, חזרו העננים והבאר בזכותו של משה, ומאז השפיע הוא לישראל גם עניינים אלו.

כי רועה ישראל אמיתי אינו עוסק רק בעבודה השייכת לו, אלא, בשעה שמוכרח לצורך השעה, מניח את עצמו על הצד, ומוסר נפשו בשביל בני ישראל. ולכן, בשעה שנסתלקו אהרן ומרים, ולא

שני יצרים יש בליבו של האדם, יצר טוב ויצר הרע. היצר הרע הוא בחינת "נחש" שבאדם, ותפקידו הוא להמית את החיים שבאדם, היינו להפריע ולנגד לכל ענייני קדושה ועבודת ה', שהם החיים האמיתיים.

ועבודת בני ישראל צריכה להיות באופן ש"משעבדים את לבם", היינו שמשעבדים להשי"ת את הלב כולו, גם את יצר הרע שבו, שיהי' גם הוא עובד ומשרת לפני ה'. וחידוש גדול יש בתשובה זו: לא זו בלבד שאינו נותן ליצר הרע להנהיגו נגד רצון השי"ת, אלא שמשעבד את יצר הרע עצמו שיצטרף גם הוא לעבודת ה', ויתהפך לקדושה.

ועל ידי עבודת תשובה נעלית זו, שהופכין את הרע שבלב לטוב, הרי זה פועל היפוך גם בכללות העולם, שחושך הטומאה והסטרא אחרא נהפך לאור של קדושה. ועד ש"נחש ממית" הופך להיות "נחש מחי", שהחיות האלוהית הנשגבת של תחיית המתים, נמשכת דווקא על ידי הנחש, שמסמל את היפך החיים.

בכוחו של השי"ת גם הזדונות נהפכים לזכויות

ועל פי כל האמור, ימצא מובן מה שלשון "נחש" שנאמרה בציווי ה', לא באה בפירוש בלשון הכתוב:

אמרו חז"ל (ילקוט שמעוני לתהלים כה) "שאלו לתורה חוטא מה עונשו, א"ל יביא אשם ויתכפר לו. שאלו להקב"ה חוטא מה עונשו א"ל יעשה תשובה ויתכפר לו". ולכאורה תמוה מה שדווקא בדברי הקב"ה נאמר "יעשה תשובה ויתכפר לו", והלא גם הקרבן אינו מכפר אלא עם התשובה, ומדוע במענה התורה לא נאמר גם כן שהתשובה מכפרת?

ונתבאר בזה במקום אחר (לקוטי שיחות ח"ד עמ' 1152 הערה 12. וש"נ) אשר בהמשכת אורו ית' בעולם, יש הבדל והפרש בין האור הנמשך באמצעות התורה הקדושה, לבין האור הנמשך ממנו ית' בכבודו ובעצמו. דכאשר ההמשכה באה דרך התורה, הנה אין התשובה מועלת לכפר לגמרי, ורק שהזדונות יחשבו כשגגות, ועל כן עדיין צריך להביא קרבן בכדי לכפר גם על אותן השגגות שנותרו לאחר התשובה.

אבל כאשר נמשך האור ממנו ית', נותן התורה, בכבודו ובעצמו, הנה התשובה כוחה כה רב עד שיכולה היא להפוך הזדונות לזכויות. וממילא "יעשה תשובה", ודי לו בכך ויתכפר לו לגמרי, ויהפך הרע לטוב וקדושה.

ועל כן לא נאמר בכתוב "עשה לך נחש", דבתיבת "נחש" נרמז עניין הפיכת המוות לחיים הנמשך מהקב"ה עצמו בלבד, ומצד דרגת התורה אי אפשר שעניין של נחש ורע יתהפך לטוב וקדושה, ולכן נאמר בכתוב "שרף" ולא "נחש".

ורק בציווי השי"ת למשה שלא נכתב בתורה, והוא למעלה מדרגת התורה, שם נאמר למשה בפירוש שרפואתן של ישראל תבוא על ידי "נחש" שהוא עניין של רע ומוות שנתהפך לטוב וחיים על ידי התשובה.